

HERMAN

MELVILLE

*Mobis
Dikas,
arba*

BANGINIS

baltos lankos

HERMAN

MELVILLE

Mobis

Dikas,

arba

BANGINIS

Iš anglų kalbos vertė
IRENA BALČIŪNIENĖ

baltos lankos

16 SKYRIUS

Laivas

Sugulę į lovas, ėmėme galvot apie rytdieną. Tačiau, didžiai mano nuostabai ir nemenkam nerimui, Kvikegas užsiminė, kad rūpestingai pasitaręs su Jodžu – juoduoju dievuku, o Jodžas tris ar keturis kartus pakartojęs prisakymą ir kietai pareikalavęs jį vykdyti: užuot mums abiem su Kvikegu nuėjus į prielauką ir pasirinkus banginių medžioklės laivą, Jodžas nuskyręs šį darbą man vienam; mat jis nutaręs globoti mus ir jau nužiūrėjęs laivą, kurį aš, Izmaelis, paliktas veikti savo valia, būtinai išsirinksiu tarytum visai netyčiomis; ir į tą laivą privalau parrisamdyti, nesvarbu, kur tuo metu būtų Kvikegas.

Pamiršau pasakyti, kad Kvikegas dažnai pasikliaudavo Jodžo sprendimais ir stulbinančiais nuspėjimais; į Jodžą žiūrėjo išties pagarbiai ir laikė neblogu dievuku, nuoširdžiai trokštančiu jam sėkmės ir apgailestaujančiu, kad ne visada geri jo ketinimai išsipildo.

Tačiau Kvikego, arba, teisingiau, Jodžo, sumanytasis būdas išsirinkti laivą buvo man visai ne prie širdies. Vyliausi, kad Kvikegas, turėdamas didžiulę patirtį, parinks tokį banginių medžioklės laivą, kur bus saugu ir mums patiems, ir mūsų labui. Kadangi visi mano priešgyniavimai nepadarė Kvikegui jokio įspūdžio, turėjau nusileisti ir nusprendžiau veikti sparčiai ir ryžtingai, kad kuo greičiau atlikčiau šią smulkią nereikšmingą užduotį. Kitą rytą, atsikėlęs ankstėliau, palikau Kvikegą, užsidariusį mūsų kambarėlyje su Jodžu, nes jiems prasidėjo kažkoks griežtas pasninkas – ramadanas ar gavėnia, kažkokia nusižeminimo ir maldų diena; *kaip* ten iš tiesų buvo, man nepavyko išsiaiškinti, mat niekaip neįstengiau perprasti Kvikego liturgijos ir XXXIX Tikėjimo Dogmų¹, – taigi, palikęs draugą pasninkauti ir rūkyti tomahauką, o Jodžą – šildytis prie atnašaujamos drožlių ugnies, išėjau iš užeigos ir nužingsniavau prielaukos link. Ilgai paklaidžio-

¹ 1563 m. anglikonų bažnyčios priimti tikėjimo doktrinos punktai.

jęs ir išklausinėjęs sutiktuosius, sužinojau, kad trejiems metams į jūrą išplaukti rengiasi trys laivai: „Velnio pyla“, „Gardus kąsnis“ ir „Pekodas“. Ką reiškia „velnio pyla“ nežinau, „gardus kąsnis“ – savaimė suprantama, o „pekodai“, kaip, be abejo, pamenate, tai pavadinimas garsios Masačusetso indėnų genties, išnykusios kaip ir senovės medai¹. Išlandžiojau ir apžiūrėjau „Velnio pylą“; tada persikrausčiau į „Gardų kąsnį“; galiausiai pakilau į „Pekodo“ denį, apsidairiau ir iškart nusprendžiau, kad šitas laivas skirtas kaip tik mums.

Nesiginčysiu, gal ir jums gyvenime teko matyti keisčiausių jūros laivų: bukagalių liugerių; griozdiškų japoniškų džonkų; į antis panašių galeonų ir kitokių retenybių; bet, patikėkit, akyse neregėjote tokio neįprasto seno burlaivio kaip nepaprastasis „Pekodas“. Tai buvo senosios mokyklos laivas, tikrai ne per didžiausias; senamadiškai išpūstais šonais. Jo korpusas, vėjų nučaižytas, keturių vandenynų taifūnų ir štilių įdiržintas, buvo tamsus kaip veidas prancūzų grenadieriaus, kuriam teko kautis ir Egipte, ir Sibire. Garbaus amžiaus laivo pirmagalys, regis, buvo apžėlęs barzda. O stiebai – nukirsti kur nors Japonijos pakrantėje, kai jų pirmtakus nulaužė uraganas, – stovėjo tiesutėliai ir stamantrūs nelyginant trijų Rytų karalių nugaros Kelno katedroje². Ilgamečiai deniai buvo nudremžti ir nuzulinti tarytum piligrimų kojomis nubrūžintos Kenterberio katedros plytos, ant kurių krauju plūdo Tomas Beketas³. Bet prie visų šitų seniųjų šliejosi ne mažiau įstabių naujovių, atsiradusių laive dėl pašėlusio verslo, iš kurio „Pekodas“ gyveno jau daugiau kaip pusšimtį metų. Senasis kapitonas Pelegas⁴, ilgai plaukiojęs jame pirmuoju padėjėju, vėliau tapęs kito laivo kapitonu, o dabar išėjęs į poilsį, bet likęs vienu iš pagrindinių „Pekodo“ savi-ninkų, – tasai seniokas Pelegas, kol dar buvo pirmuoju padėjėju, gerokai pasidarbavo dailindamas ir taip jau įmantrią „Pekodo“ išorę ir

¹ VII–VI a. pr. m. e. Irano kalnyno šiaurės vakaruose gyvenusios gentys, apie 673 pr. m. e. sukūrusios Midijos (Medijos) karalystę.

² Turimos galvoje statulos trijų biblinių Rytų karalių – Kasparo, Melchioro ir Baltazaro, kurių palaikai sarkofage iš sidabro, aukso ir brangakmenių saugomi Kelno katedroje.

³ Thomas Becket (1118–1170) – Anglijos bažnyčios ir politikos veikėjas, teologas, nuo 1162 m. Kenterberio arkivyskupas, popiežiaus valdžios atstovas. Priešinosi karaliaus Henriko II politikai apriboti Katalikų bažnyčios galią. Henriko II nurodymu riterių nužudytas per mišias.

⁴ Pelegas, vėliau Bildadas – bibliniai vardai, minimi Senojo Testamento Jobo knygoje.

išgražino jį visą nuo nosies iki galo puošiniais, panaudodamas rečiausias medžiagas ir raštus, su kuriais niekas pasaulyje negalėtų lygintis, nebent raižytinė Torkilo Gyvėdos lova arba skydas¹. „Pekodas“ buvo išdabintas kaip barbariškas Etiopijos imperatorius sunkių šlifauto kaulo karolių svarinamu kaklu. Visas laivas buvo prikabinėtas trofėjų. Tikras žmogėdra, apsikarstęs nudobtu priešų kaulais. Atviras, be apkalos apsauginis bortas atrodė nelyginant didžiulis žandikaulis, pilnas ilgų aštrių kašaloto dantų, įtaisytų vietoje smaigų, prie kurių tvirtinamos kanapinės laivo sausgyslės ir raumenys. Ir tos sausgyslės buvo pervertos ne per paprastus medinius blokus, o lengvai slydo skriemuliais iš tauraus gelsvo jūros kaulo. Su panieka atsisakęs šturvalo, garbusis laivas vietoj jo vairagalyje turėjo rumpelį, kuriam padirbti buvo paimitas ilgas ir siauras amžino priešo, banginio, žandikaulis. Audromėčiu vairininkui prie šito rumpelio tikriausiai vaidendavosi, kad jis it laukinis totorius tramdo ugningą ristūną, pastvėręs jį stačiai už praviptos žiaunos. Taip, prakilnus tatai buvo laivas, tik kažkodėl didžiai liūdnas! Bet visi prakilnūs dalykai tokiu ženklų pažymėti.

Žvalgydamasis škancuose kokios nors vyresnybės, kuriai galėčiau pasisiūlyti jūreiviu, iš pradžių nieko nemačiau; bet mano žvilgsnį patraukė už grotstiebio stūksanti neįprasta palapinė, tikriau, vėgvasas. Panėšėjo į laikiną statinį, naudojamą tik uoste. Buvo kūgio formos, kokių dešimties pėdų aukščio; pastatytas iš lanksčių juodų plokštelių, išpjautų iš tikrojo banginio žandikaulio vidurinės ir aukščiausios dalies. Surištos viršuje, plátėjančiais galais jos rėmėsi į denį, sudarydamos ratą, o gauruotos sruogos smailagalyje plaikstėsi nelyginant seno potovatamių genties vado viršugalvio kuodas. Trikampė anga buvo nukreipta į laivo nosį, ir iš vidaus galėjai matyti viską, kas dedasi denyje.

Šitos keistos buveinės gilumoje pagaliau įžiūrėjau žmogų, kuriam, sprendžiant pagal išvaizdą, priklausė valdžia laive; ir kuris – kadangi buvo vidudienis ir visi darbai sustoję – ilsėjosi, nusimetęs viešpatystės naštą. Sėdėjo ant senamadiško ažuolinio krėslo, nuo viršaus iki apačios išgražinto vinkliausiais raižiniais; sėdynė buvo išpinta iš tamprių juostų tos pačios medžiagos, iš kurios pastatytas ir vėgvasas.

¹ Islandų istorinių sagų personažas Torkilas Gyvėda, vaidinęs svarbų vaidmenį XI a. danų valdose Anglijoje, išraižė savo žygių scenas medinėje lovoje ir skyde.

Jokių ypatingų žymių šis pusamžis vyriškis, regis, neturėjo; buvo tamsiaveidis, raumeningas kaip daugelis senų jūreivių ir standžiai susisiautęs mėlynu kvakeriško kirpimo mėlynos gelumbės apsiaustu; tik apie akis vingiavo plonytis kone mikroskopinis raukšlių raizginys, atsiradęs tikriausiai dėl nuolatinio stovėjimo viršutiniame denyje prieš vėją per daugybę pasiučiausių audrų – tuomet raumenys aplink akis nuo įtampos traukte susitraukia. Tokios raukšlės ypač įspūdingos, kai dėbelima rūščiai.

– Ar jūs „Pekodo“ kapitonas? – paklausiau, prisiartinęs prie vigvamo durų.

– Tarkime, kapitonas, o tau ko reikia? – pasiteiravo jis.

– Noriu parsisamdyti jūreiviu.

– Jūreiviu. Matau, tu ne nantaketietis – ar teko sėdėti perskilusiame velbote?

– Ne, pone, neteko.

– Ir apie banginių medžioklę tikriausiai nieko neišmanai – ar ne?

– Ne, pone, bet neabejoju, kad greitai pramokčiau. Esu plaukiojęs prekiniais laivais ir manau, kad...

– Tegul griausmas tuos pirklių laivėkus! Kad negirdėčiau šito žodžio! Matai savo koją? Tuoj išplėšiu ją tau iš vairagalio, jei užsiminsi apie pirklius! Tik pamanykit, pirkliai! Ar tik nerieti nosies dėl to plaukiojimo su prekeivom? Bet, po paraliais, kaip tau šovė į galvą banginiauti, a? Kažkaip įtartina, gal ne? Ar nebuvai piratu, ką? Gal apiplėšei paskutinį kapitoną? Ar tik nesumanei, laivui išplaukus į jūrą, išpjauti laivo vyresnybės?

Prisiečiau, kad tokių nedorų kėslų tikrai neturiu. Tačiau supratau, kad už šių seno jūreivio – kvakerio ir saliečio – pusiau juokais mestų kaltinimų slypi tikro nantaketiečio nepatiklumas ir nusiteikimas prieš atėjūnus, išskyrus Menkių kyšulio ir Martos Vynuogyno¹ salos gyventojus.

– Kodėl vis dėlto sumanei plaukti banginių medžioklėn? Noriu žinoti ir tik paskui spręsiu, verta tave samdyti ar ne.

– Kaip čia jums, pone, paaiškinus. Norėčiau susipažinti su banginių medžiokle. Geidžiu pasaulio pamatyti.

¹ Vietovės netoli Nantaketo.

– Išties norėtum susipažinti su banginių medžiokle? O kapitono Ahabo regėti neteko?

– Kas, pone, tasai kapitonas Ahabas?

– Ėhė, taip ir maniau. Kapitonas Ahabas – „Pekodo“ kapitonas.

– Vadinasi, apsirikau manydamas, jog kalbuosi su laivo kapitonu.

– Kalbiesi su kapitonu Pelegu – štai su kuo, jaunikaiti, kalbiesi. Mano ir kapitono Bildado darbas – paruošti „Pekodą“ plaukiojimui, suteikti viską, ko reikia laivui, parinkti įgulą. Mudu esame laivo savininkai ir įgaliotiniai. Bet štai ką tau pasakysiu: jei nori, kaip tvirtini, susipažinti su banginių medžiokle, gali tą padaryti čia pat, kol dar yra laiko apsigalvoti. Užmesk akį, jaunikaiti, į kapitoną Ahabą ir pamatysi, kad jis turi tiktai vieną koją.

– Ką, pone, norite pasakyti? Negi kitos neteko per banginį?

– Per banginį! Jaunikaiti, prieik arčiau! Ją surijo, sukramtė, sugrauzė siaubingiausias iš kašalotų, kokį dangus regėjo daužant į šipulius velbotą! – vai! vai!

Mane kiek įbaugino kalbos karštis ir šiek tiek sujaudino nuoširdus gailestis, nuskambėjęs pabaigos šūksnyje, tačiau susivaldžiau ir kuo ramiau tariau:

– Tai, ką jūs, pone, pasakojate, be abejo, gryna teisybė; bet iš kur man žinoti, jog kaip tik tas banginis bus toks nuožmus, nors gal ir galėjau numanyti.

– Paklausk, jaunikaiti, kažkoks glebus tavo balsas, kalbi visai ne kaip jūrų vilkas. Sakyk, ar *tikrai* esi plaukiojęs jūromis? Tikrai?

– Pone,– tariau, – regis, minėjau, jog keturis kartus esu plaukiojęs prekiniais...

– Prikąsk liežuvį! Jau pamiršai, ką sakiau apie pirklus, – nesiutink manęs – to nepakęsiu. Bet gal imkim kalbėti aiškiau. Jau mažumą užsiminiau, kas yra banginių medžioklė; ar dar nori plaukti?

– Taip, pone.

– Labai gerai. O dabar atsakyk, tik mikliai: ar galėsi nusviesti žerberklą gyvam banginiui į nasrus, o iš paskos ir pats išokti?

– Taip, pone, jei tai bus iš tiesų būtina; tai yra jei be šito niekaip nebus galima apsieiti; tik, manau, taip nenutiks.

– Vėl gerai atsakei. Bet juk nusprendei parsisamdyti į banginių medžioklės laivą ne tik norėdamas verslą perprasti, bet ir paplaukioti,

pasaulio pamatyti? Ar ne taip sakei? Man regis, taip. Taigi paėjęk į laivo pirmagalį, dirstelk pavėjinėn pusėn, o grįžęs papasakosi, ką regėjai.

Valandžiukę stovėjau sutrikęs ir nežinojau, kaip vykdyti tokį keistą paliepimą – juokais ar rimtai. Bet kapitonas Pelegas, suraukęs visas raukšles aplink akis, taip rūščiai dėbtelėjo į mane, kad akimirksniu puoliau daryti, ką lieptas.

Nuėjęs į pirmagalį ir, dirstelėjęs pavėjinėn pusėn, pamačiau, kad laivas supasi, potvynio kiek apgręžtas nosim į atvirą jūrą. Priešais plytėjo beribė erdvė, bauginamai vienoda ir grėsi – be šapelio ar taškelio žvilgsniui užkliūti.

– Na ir ką paporinsi? – man grįžus, paklausė kapitonas Pelegas. – Ką išvydai?

– Nieko ypatingo, – atsakiau, – vien vandenį, bet horizonto linija neblogai įžiūrima, ir, man regis, atlekia šqualas.

– Tai kaip bus su tuo pasaulio pamatymu? Ar tikrai verta dėl to plaukti aplink Horno kyšulį? Ar ne geriau žiūrėti į pasaulį iš ten, kur dabar stovi?

Šie žodžiai privertė kiek paabejoti, bet jei nusprendžiau išplaukti banginių medžioti, tai ir išplauksiu; o „Pekodas“ ne blogesnis už kitus laivus – gal net geriausias, – ir išklojau visa tai kapitonui Pelegui. Jis, matydamas tvirtą pasiryžimą, sutiko priimti mane į laivo įgulą.

– Gali iš karto pasirašyt popierius, – pridūrė, – eime su manim.

Ir tuoj pat ėmė leistis žemyn, į kapitono kajutę. Čia pamačiau neapsakomai keistą ir stulbinančią žmogystą, sėdinčią ant skersinės sijos. Paaiškėjo, jog tai kapitonas Bildadas – kartu su Pelegu vienas iš pagrindinių laivo savininkų; likusios akcijos, kaip dažnai šituose kraštuose pasitaiko, priklausė daugybei pastovių rentininkų: našlėms, betėviams našlaičiams ir naktiniams sargams, kurių įnašas neviršijo vieno rąsto, lentos arba dviejų trijų laivo korpuso vinių vertės. Nantaketo gyventojai investuoja pinigus į banginių medžioklės laivus taip, kaip jūs į patikimus, didelius procentus teikiančius vertybinius popierius.

Tasai Bildadas buvo kvakeris¹ kaip Pelegas, kaip dauguma nantakietiečių, – mat pirmieji salos gyventojai priklausė šiai sektai; ir net ligi

¹ Protestantų sekta, raginanti grįžti į evangelinį gyvenimo paprastumą. Neturi sakramentų, dvasininkų, nepripažįsta rangų, karinės prievolės, pramogų. Atsirado 1652 m. Anglijoje. Pradininkas – amatininkas George'as Foxas (1624–1691).

šių dienų vietiniai gyventojai išsaugojo esminius kvakerystės bruožus, deja, dėl svetimų ir įvairialypių įtakų gerokai pakitusius. Todėl pasitaiko tarp šitų kvakerių – jūreivių ir banginių medžiotojų – neprilygtamų mėgėjų lieti kraują. Tai kvakeriai kovotojai; ne juokais kvakeriai.

Yra tarp jų vyrų, Šventojo Rašto vardais krikštytų, – tatai labai įprasta saloje, – su motinos pienu perėmusių rūsčiai didingą kvakerių etiketo įprotį visus *tujinti*; vyrų, kurių nutrūktgalviškam, narsiam gyvenimui nestigo nuotykių, nestigo net atėjūniškų keistenybių įtakos, neištūmusios tūkstančių pasigėrėtino būdo bruožų, darančių garbę ir skandinavų jūrų konungui, ir poetiškam pagoniui romėnui. Bet kai tos savybės susitelkia viename žmoguje, kuriam prigimtis nepašykštėjo stiprybės, didelio tūrio smegenų ir nemenko svorio širdies; kurį tyluma ir vienatvė, naktovidžiais budint tolimiausiose jūrose po čia, šiaurėje, neregėtais žvaigždynais, įpratino mąstyti laisvai ir nevaržomai; kuris sugėrė saldžius ir žiaurius įspūdžius tiesiai iš mergiškos gamtos krūtinės, patiklios ir atviros, ir išmoko – kartais dėl atsitiktinių palankių aplinkybių – drąsiai bei pakiliai reikšti mintis; štai tada atsiranda žmogus, gal vienas iš visos tautos, kilnus, spinduliuojantis, skirtas didžiųjų tragedijų scenai. Ir dramatiiniu požiūriu jo privalumai netampa menkesni, jeigu į jo esybės gelmes – nuo pat užgimimo arba vėlesnių aplinkybių lėmimu – įsigraūžia, gal kiek įgeidingai, kažkoks liguistumas. Nesgi visi tragiškai didūs žmonės tokie tampa dėl juose glūdinčios negalės. Atmink, O jaunasis išpuikėli, visa, kas šiame dūliame pasaulyje didu, yra tik liga. Na, bet kol kas kalbame apie kitonišką žmogų; jei kuo nors ir ypatingą, tai to ypatingumo priežastis – savitų aplinkybių paveikta kvakerystės atmaina.

Kaip ir kapitonas Pelegas, kapitonas Bildadas buvo gana turtin-gas, senatvėje šį amatą metęs banginių medžioklis. Skirtingai negu kapitonas Pelegas – nė per nago juodymą nesidomintis vadinamaisiais rimtais dalykais ir laikantis juos už nieką, – kapitonas Bildadas buvo ne tik išauklėtas pačia rūsčiausia nantaketietiško kvakerizmo dvasia, bet, – nepaisant nei vėlesnio gyvenimo jūroje, nei gausių progų anapus Horno kyšulio pasigrožėti žavingomis nuogomis salietėmis, – neatsizadėjo nė menkausio kvakeriško įpročio, nepaaukojo nė vieno kvakeriškos liemenės kabliuko. Ir vis dėlto, nepaisant šitokio pastovumo, garbingajam kapitonui Bildadui stigo nuoseklumo. Dėl

religinių įsitikinimų jis nieku gyvu neėmė į rankas ginklo prieš sausumos užpuolikus, tačiau be menkausio sąžinės graužimo puldinėjo Atlanto ir Ramųjų vandenyną; būdamas prisiekęs kraujo praliejimo priešininkas, praliejo, nenusivilkdamas ankšto durtinio, statinių statines Leviatano kraujo. Nežinau, kaip dievobaimingam Bildadui sekėsi dabar, mąsliname gyvenimo saulėlydyje, sutaikyti prieštarīgus praeties prisiminimus; greičiausiai visa tai nelabai jam rūpėjo, kadangi jau seniai padarė be galo giliaprasmę ir patogią išvadą, kad žmonių religija – viėna, o mūsų apčiuopiamas pasaulis – kėta. Šis pasaulis moka dividendus. Pradėjęs mažučiu junga trumpais prastų prasčiausiais drabužgaliais, vėliau tapo žeberklininku, vilkinčiu plačią kvakerišką liemenę su apskrita iškirpte; po to velboto vadu, paskui pirmuoju kapitono padėjėju ir pagaliau laivo savininku; nuotykingą karjerą baigė, kaip minėjau, sulaukęs gražaus šešiasdešimties metų amžiaus ir dienų likutį paskyrė ramiam užtarnauto pelno kaupimui.

Apgailėstaudamas turiu pasakyti, kad Bildadas garsėjo kaip nepataisomas šykštuolis, o plaukiojimų jūroje laikais buvo griežtas ir žiaurus valdiniam. Nantakete man pasakojo, – nors tai gan keista istorija, – kad kai jis grįždavęs į uostą senuoju „Kategatu“, jūreivius tiesiai nuo denio išveždavęs į ligoninę – tokie būdavo išsekę ir nusikamavę. Kaip dievobaimingo žmogaus, ypač kvakerio, jo širdis, švelniai tariant, buvo apykietė. Tiesa, plūstis nesiplūsdavo, bet sugebėdavo išspausti iš kiekvieno kruviną prakaitą ir išstampyti gyslas. Dar dirbdamas pirmuoju kapitono padėjėju buvo tiek visus įbauginęs, kad vien nuo pilkai rusvų jo akių dėbtelėjimo žmogaus nervai neišlaikydavo; čiupdavo, kas po ranka pakliuvo – plaktuką arba kobinį, – ir puldavo dirbt it patrakęs, kad tik nestovėtų dykas. Tinginystė ir vangumas išgaruodavo tik nuo Bildado pažvelgimo. Jo prigimties tausumą rodė ir išorė. Ant ilgo laibo kūno nebuvo nė gabalyčio nereikalingos mėsos, pasmakrėje – barzdos plaukelio, tik minkšti ir trumpi paširpę pūkai, panašūs į plačiakraštės skrybėlės pūką.

Štai tokią radau žmogystą, sėdinčią ant skersinės sijos, kai paskui kapitoną Pelegą įėjau į kajutę. Tarpas tarp denių buvo nedidelis; ir čia tiesus it mietas sėdėjo senasis Bildadas – visada taip sėdėdavo, nesiremdamas pečiais, idant nesuglamžytų surduto skverny. Plačiakraštė

skrybėlė buvo padėta šalia; sėdėjo sukeitęs kojas, aklina susisegiojęs pilkai rusvą surdutą, užsikabinęs ant nosies akinius, ir įnikęs skaitė kažin kokią storą knygą.

– Bildadai! – riktelėjo kapitonas Pelegas. – Vėl prie to paties? Kiek siekia mano atmintis, jau trisdešimt metų esi užgulęs Šventuosius Raštus. Iki kurios vietos prisikasei?

Matyt, seniai apsipratęs su šventvagiškėmis draugo kalbomis, Bildadas ramiai, nekreipdamas dėmesio į pagarbos stygių, pakėlė akis nuo knygos ir, išvydęs mane, klausiamai dirstelėjo į Pelegą.

– Sakosi, kad labai mums tinka, – tarė Pelegas. – Nori į „Pekodą“.

– Iš tikrinybės? – apdulsusiu balsu paklausė Bildadas, pasigręždamas į mane.

– *Iš tikrinybės*, – atsakiau nevalingai; kaip verste privertė kvakeriškas jo kalbėjimo būdas.

– Kaip jis tau, Bildadai, patinka? – paklausė Pelegas.

– Tik, – burbtelėjo Bildadas, nužiūrėjęs mane, ir vėl kibo į Bibliją, skaitydamas paskiemeniui ir gana garsiai dudnodamas sau po nosimi.

Pamaniau, kad niekada gyvenime nesu regėjęs tokio keistabūdžio seno kvakerio, juolab kad jo draugas ir kelionių bendras Pelegas buvo rėksmingas pagyrūnas. Tačiau neištariau nė žodžio, tiktai įdėmiai apsižvalgiau aplink. Pelegas atidarė kažkokią skrynutę, ištraukė iš ten laivo dokumentus ir, pasidėjęs priešais plunksną bei rašalo, prisėdo prie nedidelio stalelio. Pamaniau, jog dabar pats metas nuspręsti, kokiomis sąlygomis parsisamdysiu. Jau žinojau, kad banginių medžioklės laivuose algos nemokamos; bet kiekvienas įgulos narys, įskaitant kapitoną, gauna tam tikrą pajamų kiekį, vadinamąją *dalį*, skiriamą pagal atliekamų laive pareigų svarbą. Supratau, jog kaip naujokas negalio tikėtis ypač didelės dalies, tačiau kaip išmanantis jūreivystės amatą – galėjau stovėti prie šturvalo, megzti mazgus arba dirbti dar kokį darbą – neabejojau, kad man pasiūlys bent du šimtai septyniasdešimt penktąją dalį, vieną du šimtai septyniasdešimt penktąją dalį gauto per šį plaukiojimą gryno pelno, nesvarbu, koks jisai būtų. Ir nors du šimtai septyniasdešimt penktoji dalis, jūreivių žodžiais tariant, gana *skundi*, vis dėlto tai geriau negu nieko; o jeigu medžioklė bus sėkminga, yra vilties, kad atsipirks sudėvėtas drabužis, nekalbant jau apie trejų metų maistą ir miegotuvę, už kuriuos nereikės mokėti nė skatiko.

Ko gero, toks pasakiškų turtų kaupimo būdas pasirodys kai kam vertas pasigailėjimo – deja, taip ir yra. Bet tikrai esu ne iš tų, kam galvoje pasakiški turtai; man pakanka, jei pasaulis gali suteikti stogą virš galvos ir peną, kol viešėsiu čia, po grėsminga iškaba „Perkūndebėsis“. Išvis maniau, kad du šimtai septyniasdešimt penktoji dalis – visiškai padori, bet nebūčiau nustebęs, jeigu ją būtų padidinę ir pasiūlę dušimtają, juk esu jėgingas vyras.

Tačiau buvo vienas dalykas, neleidęs tikėtis padorios pajamų dalies: krante kai ką girdėjau apie kapitoną Pelegą ir neprilygstatą seną jo draugužį Bildadą; esą jiems, kaip dviem pagrindiniams „Pekodo“ savininkams, mažiau reikšmingi ir išsiskleidę po salą pajininkai patikėjo visus laivo reikalus. Taigi, samdydamas įgulą, gerai pamąstęs, svarų žodį turėjo tarti šykštūnas Bildadas, juolab kad jis buvo laive, sėdėjo patogiai įsitaisęs kapitono kajutėje, tartum namie priešais židinį, ir dar skaitė Bibliją. Kol Pelegas bergždžiai stengėsi didžiuliu kišeniniu peiliu pasmailinti plunksną, senis Bildadas, gerokai mane nustebindamas, – juk buvo, šiaip ar taip, intereso turintis asmuo, – nekreipė į mus jokio dėmesio ir vogravo sau po nosimi iš knygos: „Nesikraukite *lobių* žemėje, kur kandys ir rūdys...“¹

– Kapitone Bildadai, – nutraukė jį Pelegas, – ką pasakysi, kokią *lobio dalį* skirsime šitam jaunikaičiui?

– Tai yra puikiai žinoma tau pačiam, – šermeniniu balsu atsakė Bildadas. – Septyni šimtai septyniasdešimt septintoji dalis, manau, nebus jam per didelė. „...ir rūdys ėda, kur vagys įsilaužia ir vagia. Verčiau kraukitės *lobį*...“

„Neblogas *lobis!* – pamaniau. – Septyni šimtai septyniasdešimt septintoji dalis! Na, seni Bildadai, iš tiesų rūpiniesi, kad nesusikraučiau *lobių* šioje žemėje, „kur kandys ir rūdys ėda“. *Dalis* buvo pasiutusiai *skundi*; nors skaičiaus didumas neišmanančiam žmogui galėjo sukelti priešingą mintį. Tačiau gerai pagalvokite ir pamatysite, kuo virsta septyni šimtai septyniasdešimt septyni atsidūrę *vardiklyje*; tada iš karto tampa aišku, jog *fartingo*² viena septyni šimtai septyniasdešimt septintoji dalis yra nepalyginamai mažiau negu septyni šimtai

¹ Čia ir toliau Bildadas cituoja Kalno Pamokslą (Naujasis Testamentas, Mt 6, 19–21).

² Smulkiausia Anglijos moneta, lygi ketvirtadaliui penso, kaldinta iki 1956 m.

septyniasdešimt septyni aukso dublonai; o aš tuo metu kaip tik taip ir maniau.

– Bildadai, kad tu apspangtum! – sušuko Pelegas. – Nori apsukti šitą jaunikaitį? Reikia jam duoti daugiau.

– Septyni šimtai septyniasdešimt septintoji, – pakartojo Bildadas, nepakeldamas akių, ir vėl ėmė marmėti: – „nes kur tavo lobis, ten ir tavo širdis“.

– Skiriu jam trišimtają dalį, – pareiškė Pelegas. – Girdi, Bildadai? Aš sakau: trišimtają.

Bildadas padėjo Bibliją ir, oriai pasigręžęs į Pelegą, tarė:

– Kapitone Pelegai, esi dosnios širdies; bet privalai nepamiršti pareigų kitiems laivo savininkams – daugelis jų našlės ir našlaičiai, – ir jei pernelyg dosniai atlyginsime už triūsą šitam jaunikaičiui, veikiausiai atimsime duonos kąsnį iš visų našlių ir našlaičių. Septyni šimtai septyniasdešimt septintoji dalis, kapitone Pelegai.

– Ak tu, Bildadai! – net sustūgo Pelegas ir, kaip į galvą daužtas, ėmė bėginėt po kajutę. – Tegu tave, kapitone Bildadai, šimtas velnių nujoja; jei būčiau klausęs tavo patarimų, mano sąžinę dabar slėgtų toks balastas, kuris į dugną nugramzdintų didžiausią laivą, kada nors plaukusį aplink Horno kyšulį.

– Kapitone Pelegai, – ramut ramutėliai ištarė Bildadas, – nežinau, kiek vandens prisisunkę į tavo sąžinės triumfą, gal dešimt colių, o gal dešimt sieksnių; betgi esi užkietėjęs nusidėjėlis ir manding tavo, kapitone Pelegai, sąžinė bus taip prakiurusi, kad galiausiai nugarmėsi stačiai į pragaro ugnies duobę.

– Ugnies duobę! ugnies duobę! tu mane įžeidei, girdi! Įžeidei taip, kad ilgiau kęst neįmanoma. Rėžt žmogui į akis, kad nugarmės į pragarą! Velniai raguoti! Bildadai, jei dar kartą pakartosi, tegu mane griausmas, tegu – tegu – gyvą ožį prarysi su visais gaurais ir ragais. Dabar dink iš čia, inkščiantis dvasna, pamėlusi medgalio išpera – nešdinkis sau!

Griausmingai išliejęs tulžį, jis šoko ant Bildado, bet tasai – net sunku patikėti – išsisuko kaip vijurkas.

Nušiurpęs dėl tokio baisingo dviejų laivo savininkų ginčo ir jau pradėjęs abejoti, ar apskritai verta plaukti laivu su tokiais nepatikimais šeimininkais ir laikiniais kapitonais, pasitraukiau nuo durų,

norėdamas praleisti Bildadą, kuris, maniau, trokšta kuo greičiau išnešti kudašių nuo sukilusios Pelego rūstybės. Tačiau be galo nustebau pamatęs, kaip jis ramių ramiausiai vėl atsisėdo ant skersinės sijos ir daugiau neparodė nė menkiausio noro išeiti. Matyt, nepataisomasis Pelegas ir jo įgeidžiai buvo jam ne pirmiena. O Pelegas – tasai, nutekinęs susikaupusią rūstybę, atsisėdo prie stalo romus kaip avinėlis, nors kartkartėm krūpčiojo nuo tik ką patirto, bet dar neapmalšusio dirgesio.

– Fiu! – galiausiai švilptelėjo atsipūsdamas. – Regis, škvalas praūžė pro kairįjį bortą. Bildadai, kadaise meistriškai galąsdavai trišakius, būk geras, pasmailink šią plunksną. Mano peilis visai atšipo. Na va, dėkui. Taigi, jaunikaiti, sakyk, kuo esi vardu? Izmaelis? Tai štai, Izmaeli, skiriu tau trišimtąją dalį.

– Kapitone Pelegai, – kreipiausi į jį, – turiu bičiulį, norintį kartu su manim nusisamdyti į laivą – ar galiu jį rytoj atsivesti?

– Aišku, gali, – atsakė Pelegas, – vesk jį čionai, ir tada pažiūrėsime.

– O kokios dalies *jis* pareikalaus? – sustenėjo Bildadas, pakėlęs akis nuo Biblijos, į kurią vėl buvo įnikęs.

– Kam tau, Bildadai, dėl to kvaršinti galvą? – atrėžė Pelekas. – Ar tas tavo draugas yra kada medžiojęs banginius? – kreipėsi į mane.

– Jis tiek banginių yra nudobęs, kad jūs, kapitone Pelegai, net nesuskaičiuotumėt.

– Tada veskis jį čionai.

Pasirašęs dokumentus, išėjau nė kiek neabejodamas, kad puikiai susidorojau su užduotimi ir kad „Pekodas“ tikrai tas laivas, kuriuo Jodžas nuskyrė mudviem su Kvicegu plaukti aplink Horno kyšulį.

Tačiau, toli nenuėjęs, sumečiau, jog taip ir nepamačiau kapitono, su kuriuo teks banginiauti. Tiesa, buvau girdėjęs, kad neretai kapitonas pasirodo tik tada, kai laivas jau būna viskuo apsirūpinęs ir surinkęs įgulą; juk kelionės paprastai tokios ilgos, o viešnage krante tokia trumpa, tad kapitonas, turintis šeimą arba kokį svarbų reikalą, visiškai nesidomi uoste stovinčiu laivu, bet palieka juo rūpintis savininkams, kol viskas bus parengta. Tačiau, šiaip ar taip, dirstelėti į kapitoną, kuriam patikėsiu savo likimą, pravartu. Tad grįžau ir sutikęs kapitoną Pelegą paklausiau, kur galėčiau rasti kapitoną Ahabą.

– O kam tau kapitonas Ahabas? Viskas sutvarkyta; tu priimtas.

– Taip, bet norėčiau jį pamatyti.

– Nemanau, kad dabar tai pavyktų. Pats nežinau, kas jam yra; bet tūno užsisklendęs namie; tarytumei serga, bet neatrodo, kad būtų ligonis. Tiesą pasakius, neserga; bet ir sveiku nepavadinsi. Žinai ką, jaunikaiti, jis ir mane ne visados geidžia matyti, todėl nemanau, kad panorėtų susitikt su tavim. Keistabūdis žmogus tasai kapitonas Ahabas, – kai kam taip atrodo, – tačiau geras. O tu nebūgštau, nebūgštau, jis tau patiks. Kapitonas Ahabas – šaunus vyras, Dievo nesibijo, nors į dievus panėši; kalba mažai, bet kai taria žodį, yra ko paklaustyti. Įsidėk į galvą, aš tave išpėjau: Ahabas – ne vidutinybė; Ahabas ir universitetuose yra buvęs, ir tarp žmogėdrų; jam žinomos paslaptys, gilesnės nei jūrų vandenys; ugningu trišakiu jis yra dobęš priešą, galingesnį ir slaptingesnį nei banginis. Jo trišakis! taip, skvarbiausias ir taikliausias visoje mūsų saloje. O! Ahabas – tai ne kapitonas Bildadas; ne, jis ir ne kapitonas Pelegas; *jis* – *Ahabas*, berneli; o juk žinai, kad Ahabas senų senovėje buvo karūnuotas karalius¹!

– Podraug labai niekšingas. Kai tasai nedoras karalius buvo nužudytas, jo kraują laižė šunys, ar ne?

– Nagi, eikš arčiau. Eikš, eikš, – ištarė Pelegas taip įtaigiai, kad net pabūgau. – Klausyk, vaikine; niekada nepakartok šių žodžių „Pekodo“ denyje. Ir niekur nepakartok. Kapitonas Ahabas ne pats išsirinko sau vardą. Taip paikai ir neišmanėliškai įsigeidė kvaištelėjusi, našlaujanti jo motina, mirusi, kai jam tebuvo dvylika mėnesių. Tačiau senoji indėnė Tistig Gei Hede² pasakė, kad tasai vardas būsiąs pranašiškas. Ir galbūt kiti į ją panašūs kvėšos tą pakartotų. Bet noriu tave išpėti. Tai – melas. Puikiai pažįstu kapitoną Ahabą; daug metų plaukiojau jo padėjėju ir žinau, kad jis iš tiesų geras žmogus; ne dievotas geras žmogus kaip Bildadas, o geras žmogus, mokantis nusikeikti, – gal kiek panašus į mane, tik kur kas vertesnis. Taip, žinau, niekada nebuvo linksmuolis; žinau, kad grįždamas iš paskutinio plaukiojimo vienu tarpu buvo šiek tiek protą pametęs; tačiau kiekvienam aišku, kad taip atsitiko dėl baisaus, veriamo skausmo, kai iš kojos teliko kraujuojantis strampas. Ir dar žinau, kad tapo niaurus – niaurus be atgaivos, kartais net laukiniu

¹ Ahabas – Biblijos Izraelio karalius, įvedęs stambeldišką Baalo kultą ir persekiojęs pranašus (Senasis Testamentas, 1 Kar, 16–22).

² Labiausiai į vakarus išsikišusi Martos Vynuogyno salos nerija.

pykčiu įsiplieskiantis; tačiau visa tai praeis. Ir įsidėk, jaunikaiti, į galvą mano žodžius: geriau plaukioti su niauriu ir geru kapitonu, negu su jukiu ir blogu. Tad lik sveikas ir nesmerk kapitono Ahabo vien todėl, kad atsitiktinai gavo nuodėmingą vardą. Be kita ko, berneli, jis turi žmoną – prieš tris plaukiojimus susituokė, – švelnią, nuolankią mergelę. Ir štai su ta meilia būtybe susilaukė vaiko. Tai dabar sakyk, ar gali glūdoti beviltiška piktybė Ahabo sieloje? Ne, ne, jaunikaiti; jis parbloškėtas, suluošintas, bet žmogiškumo nepraradęs!

Išėjau didžiai susimąstęs dėl to, ką iš netyčių sužinojau apie kapitoną Ahabą; ir baugus neaiškus sopulys įsėlino krūtinėn. Pagavo gailėstis, užuojauta, bet dėl ko – gerai nežinojau, nebent dėl taip žiauriai prarastos kojos. Podraug širdyje ėmė keroti keista, pagarbos kupina baimė, kurios nusakyt neįstengčiau; nes tai buvo ne tiek baimė, o kažkas kita; tik nežinau kas. Tas jausmas glūdojo manyje, tačiau nestūmė nuo Ahabo; tik dirgino kažkoks jį gaubiantis paslaptینگumas, nors beveik jo nepažinojau. Šiaip ar taip, mintys netrukus nuskriejo visai kita kryptimi, ir tamsysis Ahabo paveikslas laikinai išsprūdo iš galvos.